

DIALOGAS APIE SEKULIARIZACIJĄ IR DABARTIES KULTŪRĄ

Mokslinių monografijų šlovės laikas Lietuvos filosofijos kontekste yra ganėtinai trumpas. Sulaukusios savos disciplinos ir, jei pasiseka, artimų sričių tyrinėtojų susidomėjimo, naujos knygos dažniausiai greitai nugula į specifinio susidomėjimo vedinų mokslininkų lentynas. Tačiau pasitaiko atvejų, kai monografijos aktualaus gyvavimo trukmė išsidriekia ilgesniame laiko tarpsnyje ir platesniame mokslinių interesų horizonte. 2014 m. lapkričio 27 d. pristatyta kolektyvinė monografija *Sekuliarizacija ir dabarties kultūra* yra vienas iš tų pavyzdžių, kai veikalas tampa artimesnis reiškiniai nei objektui.

Paskutinėmis rudens dienomis vykęs monografijos pristatymas – jau antrasis. Vasario mėnesį gausiam susidomėjusių būriui Knygų mugėje pristatę bendrą savo tyrinėjimų rezultatą, praėjus pusmečiui autoriai vėl pakvietė klausytojus šįkart jau nebe susipažinti su knyga, o nuodugniau aptarti joje aprašytas idėjas. Tad ir antrojo pristatymo formatas pasirinkta diskusija: monografijos sudarytojai profesorei Ritai Šerpytytei ir vienam iš monografijos autorių profesoriui Tomui Sodeikai pristačius projekto, iš kurio gimė knyga, idėją ir priešistorę bei savo pačių tyrinėjimus, žodis suteiktas dviem kritikams – filosofijos profesorei Jūratei Baranovai ir teologijos mokslų daktarui Valdui Mackelai, į kurių įžvalgas reaguodami savo tyrimus komentavo monografijos tekstų autoriai.

Dialogo būta ne tik jau aptariant parašytą monografiją, tačiau, kaip savo kalboje pabrė-

žė monografijos sudarytoja Šerpytytė, ir pati knyga gimė iš keletą metų trukusio projekto tyrimų bei skirtingų mokslinių interesų vedamų autorių asmeninių tyrinėjimų. Sekuliarizacija, anot profesorės, kaip veikalo ašis suformuluota daug vėlesniame etape, nei pradėti tyrinėjimai. Kiekvienam autoriui – Ritai Šerpytytei, Tomui Sodeikai, Mintautui Gutauskui, Sigitai Maslauskaitei, Aušrelei Pažėraitei, Vaivai Darskevičiūtei, Danutei Bacevičiūtei, Kristupui Saboliui – dabarties kultūros iššūkius reginti vis kitoje perspektyvoje, sekuliarizacijos fenomenas kaip susiejantis skirtingus tyrinėjimus pasirodė taikliausiai nusakantis autorių idėjas jungiantį probleminį lauką.

Kertinis knygos pavadinimo terminas – sekuliarizacija – tapo viena iš renginio diskusijų ašių. Charles'o Taylora veikalas *Sekuliarusis amžius*, anot prof. Šerpytytės, yra monografijos įkvėpimo šaltinis, o kartu ir polemikos partneris, kas gerai atsiskleidžia ir doc. Bacevičiūtės straipsnyje, nagrinėjančiame Taylora idėjas. Pristatymo renginyje nesyk akcentuota, kad tiek Taylora darbuose, tiek lietuviškame diskurse sekuliarizacijos sąvoka vartojama sociologiniame kontekste, šį reiškinį priimant kaip duotybę ir nekvestionuojant nei jo esmės, nei kilmės. Šiuo požiūriu aptariama monografija išsiskiria iš dominuojančio diskurso apie sekuliarizacijos fenomeną, nes nagrinėja religijai kylančius iššūkius keldama ir kitus nei sociologiniai klausimus – pirmiausia meno ir ontologijos. Taigi monografijoje, anot sudarytojos, regima dialektika tarp se-

kuliarumo ir sakralumo, parodant, kad abu dialektikos nariai būtini vienas kitam ir kad sekuliarumas įmanomas tik todėl, kad esama sakralios patirties.

Monografiją apžvelgdama prof. Jūratė Baranova taip pat nemažai dėmesio skyrė sekuliarizacijos fenomeno problemiškumui. Anot profesorės, monografijoje keliamas uždavinys apžvelgti religišumą sekuliariame pasaulyje yra nyčiškas ta prasme, kad ieško atsakymo į tą patį klausimą: kas liko po Dievo mirties? Baranova pabrėžė, kad tai klausimas, į kurį sykį ir visiems laikams negali būti atsakyta, tad kiekviena mąstytojų karta turi duoti savo atsakymą. Profesorė apibendrina monografijos tekstus vienijančią idėją, teigdama, jog po nyčiškos Dievo mirties lieka ne tik cinizmo fenomenas, bet religija be religijos: menas ir šventybė. Profesorė pasiūlo Donato Saukos nutapytą šv. Sebastijono paveikslą kaip vieną iš surrealių šventybės ir religijos klausimo sugrįžimo alternatyvų. Kaip diskusijoje taikliai pastebėjo vienas iš monografijos autorių doc. Mintautas Gutauskas, šventybės ir sekuliarumo įtampoje aktualiai iškyla tikrovės klausimas. Anot cinizmo fenomeną monografijoje analizavusio Gutausko, kadangi sekuliari kasdienybė nėra griežtai ateistinė, cinikas išlaiko aukšto ir žemo skirtį, nors ir demaskuoja ją kaip iliuziją.

Valdo Mackelos įžvalgos apie monografiją telkėsi apie du pagrindinius aspektus: disciplinų ir požiūrių dialogą bei sekuliarizacijos fenomeno tyrimų vaisingumą teologiniam diskursui. Anot Mackelos, religijos sugrįžimas

sekuliariame amžiuje kartu reiškia ir teologijos sugrįžimą. Apeliuodamas į prof. Sodeikos atliktą šventybės ir meno patirties santykio tyrimą, Mackela iškėlė klausimą, ar šventybės kaip pajutimo apibūdinimas yra vienintelis religingumo apibrėžimas. Diskusijoje aptarti cinizmo, kičinio meno, eschatologinio laiko ir kiti reiškiniai verčia manyti, kad iškeltas klausimas nėra taip paprastai atsakomas. Laiko tema, akcentuota Mackelos kalboje, sieja ontologinius klausimus keliančius monografijos tekstus su teologine eschatologijos tema, kuri, anot Mackelos, pačių teologų nagrinėjama santūriai. Būsimojo laiko idėja, aptariama monografijos autorių, Mackelos teigimu, demonstruoja, kad *re*-ligija gali būti suprantama ir kaip pakartojimas.

Monografijos *Sekuliarizacija ir dabarties kultūra* pristatymo diskusijos parodė, kad disciplinų ir temų dialogas, siejantis kino, vaizduojamojo meno, teologijos ir ontologijos tyrėjus, yra vaisinga prieiga pradėti naujus ir pagilinti seniau plėtojamus svarstymus. Džiugina tai, kad monografijos autoriai gyvai diskutuoja tarpusavyje ir yra atviri skaitytojų idėjoms. Maža to, monografijos aktualumą atspindi ne tik projektui impulsą davusio Charles'o Tayloro iškeltų klausimų plėtotė, bet ir gyvas autorių dialogas su tokiais nūdienos mąstytojais kaip Richardas Kearney, Gianni Vattimo ar Giorgio Agambenas. Belieka linkėti, kad ir būsimi autorių darbai išlaikytų gyvą dialogišką formą, toliau skleisdami ne kaip pavieniai balsai idėjų jūroje, o kaip įvairiapusių idėjų reiškinys.

Daina Habdankaitė
Vilniaus universitetas